

†MIJO LONČARIĆ - U SPOMEN

(1.rujna 1941. - 21. lipnja 2023.)

Marija Znika, Zagreb

U srijedu, 21. lipnja 2023. napustio nas je u 82. godini života dijalektolog, vrstan kajkavolog, standardolog dr. sc. Mijo Lončarić. Drag kolega i čovjek koji je svoj cijeli radni vijek posvetio proučavanju i promicanju govora krajeva koje je istražujući obilazio.

Ispraćen je na Krematoriju uz stihove poznatih kajkavskih pjesama (*Popevke sem slagal, Za svaku dobru reč...*). O njegovu životu i radu govorila je članica Instituta u kojemu je od 1973. do odlaska u mirovinu 2012. vrijedno radio. Odlaskom u mirovinu nije prekinuo kontakte i suradnju s Institutom. Ne mirujući nastavio je raditi na *Rječniku turopoljskih govora* i *Rječniku Reke*, svojega rodnoga kraja, ali ga je smrt prekinula u tome poslu.

Posljednju počast iskazali su mu svojom nazočnošću na ispraćaju brojni kolege i prijatelji, ali se osim zahvale Instituta za hrvatski jezik nije čula riječ drugih ustanova s kojima je surađivao ili u njima obnašao odgovorne funkcije.

†Mijo Lončarić, 1941. – 2023.
(foto, izvor: HKV)

Velik čovjek i samozatajan znanstvenik otišao je bez velike pompe usred ljetne žege tiho, gotovo neprimjetno, ako je suditi po izostanku zanimanja medija.

Mijo Lončarić rođen je u Reki kraj Koprivnice „u seljačkoj obitelji“, što znači da se baš nije očekivalo da će „na škole“. Ipak je krenuo dalje i u Koprivnici završio gimnaziju, a na Filozofskom fakultetu u Zagrebu upisao je i 1966. završio studij Jugoslavistike (Jugoslavenskih jezika i književnosti – kako se taj studij tada zvao) i Germanistike. Izvrstan odabir studijskih grupa za mlada čovjeka željna znanja, s obiljem dostupne relevantne literature - i germanističke i slavističke. To su znanje, među ostalima, mladima prenosila dva tadašnjega Filozofskoga fakulteta - prof. dr. Ljudevit Jonke i prof. dr. Zdenko Škreb - dva autoriteta znanjem, ali i bogata poticajima mladima da ih nasljeduju. Učio je od vrsnih profesora i znanstvenika i iz dostupne literature što ga je oblikovalo kao temeljita znanstvenika koji kritički propituje naslijeđeno i ujedno je otvoren novim spoznajama.

Kad se uspješno završe takva dva studija, ima se dovoljnu širinu i valjane temelje za kasniju daljnju nadogradnju. Mijo je to i uočio i nastavio dalje na poslijediplomskom studiju učeći se kritičkom prosuđivanju i uvažavanju činjenica i kad nam one i ne idu u prilog, usmjeravajući se prema dijalektologiji, znanosti koja se bavi živim govorima. Za svoj magistarski rad odabrao je *Jagnjedovački govor i pitanje kajkavskoga podravskog dijalekta* i obranio ga 1973. Ostajući vjeran kajkavskome dijalektu, za temu svojega doktorskoga rada odabrao je *Bilogorske kajkavske govore*. Disertaciju je obranio 1980. Od 1973. radio je u Institutu za hrvatski jezik na dijalektološkim istraživanjima. Poštujući iskusne znanstvenike, ipak je podvrgnuo pitanjima njihove rezultate istraživanja i uočio da je novim istraživanjima moguće doći i do ponešto drukčijih spoznaja o podjeli kajkavskoga dijalekta. Umio je dobro čuti i razlikovati izgovorne nijanse govornika iz pojedinih krajeva pa ga je to ponukalo da izradi precizniju podjelu kajkavskih govora u okviru kajkavskoga dijalekta, podjelu koja svojom točnošću i preciznošću nadmašuje prethodne, što se ogleda i u broju opisanih tipova govora, njih 15. Svoju je podjelu kajkavskoga dijalekta utemeljio na pet bitnih elemenata, a to su: naglasni sustav, razvoj jata, poluglasa, slogotvornoga L i stražnjega nazala. Rezultate svojih istraživanja nesebično je prenosio mladim suradnicima s kojima je vodio projekt *Hrvatski dijalektološki (jezični) atlas* (1996. – 2012.) želeći hrvatski jezik

dignuti na razinu velikih svjetskih jezika koji su već koncem 19. stoljeća imali svoje jezične atlase.

Sudjelovao je na brojnim znanstvenim skupovima, konferencijama i kongresima u zemlji i inozemstvu (npr. međunarodni slavistički kongresi u Zagrebu 1978. i Bratislavi 1993., II. međunarodni kongres za dijalektologiju i lingvističku geografiju, Amsterdam 1998.; kongresi jugoslavenskih slavista – Zagreb, Bled, Novi Sad; međunarodne konferencije u Bratislavi, Heidelbergu, Portorožu, Mostaru, Skoplju, Gornjem Milanovcu). Bio je član Organizacijskoga odbora znanstvenih skupova o hrvatskim dijalektima u organizaciji JAZU-a/HAZU-a, a potom u suorganizaciji HAZU-a i Instituta za hrvatski jezik te potpredsjednik Odbora za dijalektologiju HAZU-a. Bio je i član Hrvatskoga povjerenstva za Općeslavenski lingvistički atlas; član Međunarodnoga povjerenstva OLA i ELA (Europskoga lingvističkog atlasa), član uredništva međunarodnoga projekta Opće promjene slavenskih jezika, član brojnih povjerenstava za obrane doktorskih disertacija i izbora u znanstvena zvanja u Hrvatskoj i Mađarskoj (Mađarska akademija znanosti).

Dijalektološki radovi zahtijevaju ne samo dobru teorijsku fundiranost nego i nerijetko iscrpljujući fizički napor. Pretpostavka valjanom opisu govora je dobro čuti, a zatim i valjano bilježiti tanane razlike koje jedan govor odvajaju od drugih, nerijetko i blisko srodnih. Smatrao je da dijalektologiji valja ne samo vratiti nego i podići dignitet jer proučava govore koji neumitno nestaju, posebice kajkavski govori, koje su mnogi svojatali i negirali im samosvojnost, govore koji su isto tako dragocjena baština nematerijalne kulture. Promicao je svijest o važnosti te nematerijalne kulturne baštine i borio se za njezinu zaštitu istraživanjem i opisivanjem. Upućivao je radi toga nerijetko oštre dopise ljudima na vlasti svjestan da vrijeme ne ide u prilog govorima koji nestaju.

Takav je njegov rad bio zapažen i u inozemstvu pa je dva puta dobio Humboldtovu stipendiju (1976. Slavisches Institut der Uni Köln te godine 1987. Slavisches Seminar – Mannheim, Deutscher Sprachatlas / Institut für deutsche Sprache – Marburg) kao priliku za dodatna studiranja i istraživanja. Potvrdile su to i nagrade koje je primio: „J. J. Strossmayer“ 1997. ; Medalju „Franz Miklošić“ 1996. u Sombatelju; Plaketu „Matija Petar Katančić“ 1999. u Budimpešti.

Zanimao ga je i leksik istraživanih živih govora, ali i kajkavski leksik u

prošlosti. Podupirao je stoga izradu brojnih dijalektalnih rječnika, pogotovo s kajkavskoga terena (*Rječnik Gole, Varaždinski rječnik, Rječnik donjosutlanskih kajkavskih ikavskih govora... Kajkaviana et alia*). Nerijetko im je bio autor, urednik ili recenzent. Suradivao je kao obrađivač i redaktor na *Rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* koji se već nekoliko desetljeća izrađuje u Institutu za hrvatski jezik. U njemu se donosi kajkavska povijesna leksička građa u raznovrsnim značenjima i oblicima.

Objavljeni rezultati Lončarićevih istraživanja postali su nezaobilaznim djelima hrvatske dijalektologije: *Kaj jučer dana i sutra. Ogledi o dijalektologiji i hrvatskoj kajkavštini s bibliografijom i kartom; Kajkavsko narječje; Zagrebački kaj...*, *Fonološki opisi u Općeslavenskom lingvističkom atlasu... /Točno: „Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslavenskim lingvističkim atlasom“ (suautorstvo)/.*

Od 1990. do 1995. bio je ratni voditelj Instituta te „zaradio“ geler u radnoj sobi pri granatiranju Zagreba. Bio je voditelj temeljnog projekta Hrvatski književni jezik (1990. – 1995.), što je uz jezične atlase njegov drugi temeljni projekt. I tu je dao svoj velik doprinos kad je riječ čelnika Instituta imala težinu. Devedesetih je bio jezični savjetnik u tadašnjem Državnom zavodu za intelektualno vlasništvo i utjecao na izbor prikladnih, tvorbeno valjanih i pravno obranjivih naziva, ali i poznavanje onoga što se želi nazvati, o čemu osobno svjedočim.

Lončarićeva okrenutost standardologiji očita je i u njegovim suautorским djelima kao što su *Hrvatski jezični savjetnik* (u suautorstvu), *Hrvatski školski rječnik* (u suautorstvu), *Priručnik za pravilno pisanje* (u suautorstvu). Nezaboravna je njegova zauzetost za obranu naziva gramatike koja je sedamdesetih godina svojom pojavom uzburkala i znanstvene i političke duhove kad je izašla 1978., u kojoj je on bio jedan od autora i s njima branio pridjev *hrvatski* u nazivu gramatike te zbog toga morao opravdavati i argumentirati izabrani naslov: *Gramatika hrvatskoga književnog jezika*. U njoj je bio ne samo autor nego nakon smrti Slavka Pavešića i jedan od internih urednika.

Svakako valja navesti i njegov rad na međudržavnim projektima kao što su gradišćanskohrvatski rječnici: *Deutsch-burgenländischkroatisch-kroatisches Wörterbuch – Nimško-gradišćanskohrvatsko-hrvatski rječnik* (suradnik), *Gradišćanskohrvatsko-hrvatsko-nimški rječnik – Burgenländischkroatisch-*

kroatisch-deutsches Wörterbuch (suautor). Tu mu je od velike koristi bilo dobro poznavanje uključenih jezika – prije svega njemačkoga i hrvatskoga - a i poznavanje narječja kojih su govori uzeti za osnovicu gradišćanskohrvatskoga jezika.

Svoje bogato znanje i stečeno istraživačko iskustvo nesebično je, dobro namjerno i bez dociranja, prenosio mlađim suradnicima radujući se svakom njihovu novom radu ili napretku.

Njegovom smrću ostat će velika praznina u hrvatskoj dijalektologiji, posebice kajkavskoga narječja, a nedostajat će njegovi stručni i ljudski savjeti mlađima u Institutu koji mu na svemu učinjenom trebaju biti trajno zahvalni.

†Mijo Lončarić - životopis

†Dr. sc. Mijo Lončarić rođen je 1. rujna 1941. godine u Reki kod Koprivnice, a umro u Zagrebu 21. lipnja 2023. Gimnaziju je završio u Koprivnici. Studij jugoslavistike i germanistike završio je u Zagrebu 1966. godine. Godine 1973. magistrirao je radom „Jagnjedovački govor i pitanje kajkavskoga podravskog dijalekta“. Doktorsku disertaciju pod naslovom „Bilogorski kajkavski govori“ obranio je 1980. godine. Dva je puta bio Humboldtov stipendist: 1976. Slavisches Institut der Uni Köln te 1987. Slavisches Seminar – Mannheim, Deutscher Sprachatlas / Institut für deutsche Sprache – Marburg.

U Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje radio je od 1973. godine do odlaska u mirovinu 2012. godine. U dvama navratima bio je ravnatelj, odnosno predstojnik Zavoda za hrvatski jezik (1987. – 1993.) te obnašatelj dužnosti ravnatelja tadašnjega Hrvatskoga filološkog instituta (1993. – 1995.). Svojim je radom ostavio dubok trag u hrvatskoj dijalektologiji, poglavito kajkavologiji. Kajkavskom narječju, uključujući suvremenu i povijesnu leksikografiju, stalno se vraćao. Do pred kraj života aktivno je sudjelovao u pisanju Turopoljskoga rječnika, a nedovršena je ostala i njegova velika monografija o kajkavskom narječju u kojoj je sažeo sve svoje znanje o kajkavštini prikupljano iscrpnim terenskim istraživanjima po cijeloj kajkavštini. Njegova „Karta kajkavskoga narječja“ najpreciznija je i najsloženija karta kajkavskoga narječja. Na njoj je kajkavsko narječje podijeljeno u 15 dijalekata prema pet kriterija (naglasni sustav, razvoj jata, poluglasa, slogotvornoga l i stražnjega nazala). Dr. Mijo Lončarić sudjelovao je na brojnim znanstvenim skupovima, konferencijama i kongresima u zemlji i inozemstvu (npr. međunarodni slavistički kongresi u Zagrebu 1978. i Bratislavi 1993., II. međunarodni kongres za dijalektologiju i lingvističku geografiju, Amsterdam 1998.; kongresi jugoslavenskih slavista – Zagreb, Bled, Novi Sad; međunarodne konferencije u Bratislavi, Heidelbergu, Portorožu, Mostaru, Skoplju, Gornjem Milanovcu). Bio je član Organizacijskoga odbora znanstvenih skupova o hrvatskim dijalektima u organizaciji JAZU-a/HAZU-a, a potom u suorganizaciji HAZU-a i Instituta za hrvatski jezik te potpredsjednik Odbora za dijalektologiju HAZU-a. Bio je i član Hrvatskoga povjerenstva za Općeslavenski lingvistički atlas; član Međunarodnoga povjerenstva OLA i ELA (Europskoga lingvističkog atlasa), član uredništva međunarodnoga projekta Opće promjene slavenskih jezika, član brojnih povjerenstava za obrane doktorskih disertacija i izbora u znanstvena zvanja u Hrvatskoj i Mađarskoj (Mađarska akademija znanosti). Dr. Mijo Lončarić predavao je na domaćim i stranim sveučilištima, a izdvajaju se Klagenfurt, Budimpešta, Sombatel, Pečuh, Zagreb i Rijeka. Dobitnik je brojnih priznanja i nagrada kao što su Nagrada “J. J. Strossmayer”,

1997.; Medalja “Franz Miklošič”, 1996. – Visoka škola Sombatel (Mađarska) za hrvatsko-mađarske odnose; Plaketa “Matija Petar Katančić” – Hrvatska samouprava u Budimpešti, 1999.

Kao voditelj temeljnih nacionalnih projekata Hrvatski književni jezik (1990. – 1995.) i Hrvatskoga dijalektološkog (jezičnog) atlasa (1996. – 2012.) želio je hrvatski jezik dignuti na razinu velikih svjetskih jezika koji su već koncem 19. stoljeća imali svoje jezične atlase. S tim je ciljem okupio skupinu mladih istraživača (S. Hozjan, Ž. Jozić, A. Celinić, A. Čilaš Šimpraga, I. Kurtović Budja, I. Miloš, M. Kuzmić, S. Kekez) koje je naučio kako istraživati na terenu (izbor ispitanika, pristup istraživanju, provjera građe), ali i kako opisati pojedini govor/skupinu govora. Njegova nastojanja da hrvatska dijalektologija bude prepoznata kao reprezentativni dio hrvatskoga jezika katkad su prelazila u sferu aktivizma: pisao je brojna pisma predsjednicima države, predsjednicima Sabora i Vlade sa željom da država učini sve da se popiše i opiše dijalektalno jezično blago koje je po svojoj prirodi osuđeno na nestanak. Dr. Mijo Lončarić inicijator je prepoznavanja hrvatskih mjesnih govora kao nematerijalne kulturne baštine. U očuvanju te baštine učinio je mnogo kao autor, urednik ili recenzent brojnih dijalektalnih rječnika (Rječnik Gole, Varaždinski rječnik, Rječnik donjosutlanskih kajkavskih ikavskih govora...)

Iz njegove bogate znanstvene bibliografije izdvajaju se temeljna djela hrvatske dijalektologije, ali i standardologije: „Kaj jučer i danas. Ogledi o dijalektologiji i hrvatskoj kajkavštini s bibliografijom i kartom“, „Kajkavsko narječje“, „Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika“ (u suautorstvu), „Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslavenskim lingvističkim atlasom“ (u suautorstvu), „Deutsch-burgenländischkroatisch-kroatisches Wörterbuch – Nimško-gradišćansko-hrvatsko-hrvatski rječnik (suradnik), “Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika (član redakcije i obrađivač), „Gradišćansko-hrvatsko-hrvatsko-nimški rječnik – Burgenländischkroatisch-kroatisch-deutsches Wörterbuch“ (u suautorstvu), „Zagrebački kaj. Govor grada i prigradskih naselja“ (u suautorstvu), „Hrvatski školski rječnik“ (u suautorstvu), „Priručnik za pravilno pisanje“ (u suautorstvu), „Hrvatski jezični savjetnik“ (u suautorstvu) te „Kajkaviana et alia“.

Institut za hrvatski jezik, hrvatska dijalektologija i hrvatski jezik smrću dr. Mije Lončarića izgubili su jedno od najvećih imena u svojoj povijesti. Svoje veliko znanje, predani rad i veliku ljubav prema ispitanicima i kraju iz kojeg dolaze te ukupnoj baštini sela ili kraja kojega govor istražuje i opisuje ugradio je u hrvatski jezik modernoga doba te ostaje strpljiv i predan učitelj kojemu brojni hrvatski dijalektolozi duguju jako mnogo.

(Izvor: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje - <http://ihjj.hr/clanak/preminuo-dr-mijo-loncarić/7652/>)